

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
ȘCOALA DOCTORALĂ „PARADIGMA EUROPEANĂ”

Rezumatul tezei de doctorat:

Filmul etnografic și cunoașterea de tip antropologic. Cercetarea vizuală a ceremonialurilor calendaristice

Autor: Mihai Andrei Leaha

Profesor coordonator: prof. univ. dr. Ion Cuceu

Cuprins

I. Argument. Întrebări despre filmul etnografic	Error! Bookmark not defined.
1.1. Câteva atitudini și puncte de plecare	Error! Bookmark not defined.
1.2. În loc de introducere. Interviu cu David MacDougall (Cluj, Octombrie 2011).	Error! Bookmark not defined.
1.3. Limitele cercetării	Error! Bookmark not defined.
II. Filmul etnografic și modelul antropologiei. Criza reprezentării și antropologia vizuală	Error! Bookmark not defined.
2.1. Filmul etnografic și modelul antropologiei	Error! Bookmark not defined.
2.2. Filmul etnografic între realitate și reprezentare	Error! Bookmark not defined.
2.3. Critica metodei etnografice și contextul crizei reprezentării din antropologie	Error! Bookmark not defined.
2.4. Criza reprezentării în antropologie	Error! Bookmark not defined.
2.5. Antropologia vizuală și paradigma comunicativă	Error! Bookmark not defined.
2.6. Criza reprezentării și antropologia vizuală	Error! Bookmark not defined.
2.7. Reflexivitatea studiilor de gen și posibilele dezvoltări ale antropologiei vizuale	Error! Bookmark not defined.
2.8. Filmul ca reprezentare etnografică	Error! Bookmark not defined.
III. Filmul etnografic și modelul cinematografeiei. Modalități de explorare vizuală în filmul documentar de tip etnografic	Error! Bookmark not defined.

- 3.1. Filmul etnografic și modelul cinematografiei **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2. Un început de la-nceputuri – să fie lumină (Lumiere) **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3. Categorisiri, modele și moduri ale filmului documentar **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.1. Poziționarea filmului documentar între alte forme de reprezentare vizuală **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.2. Modele nonficionale ale filmului documentar **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4. Modurile filmului documentar **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.1. Modul expozitiv **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.2. Modul poetic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.3. Modul observațional **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.4. Modul participativ **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.5. Modul reflexiv **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.6. Modul performativ **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5. Metodologia filmului etnografic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.1. Problematika eticii și consecințele sale metodologice pentru filmul etnografic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.2 Etic versus estetic în filmul etnografic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.3 Metoda observațională în filmul etnografic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.4. De la observațional la participativ în filmul etnografic **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.5. Întoarcerea observaționalului. Înspre o antropologie senzitivă **Error! Bookmark not defined.**

IV. Filmul etnografic și scriitura de tip antropologic **Error! Bookmark not defined.**

- 4.1. Preambul **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2. Introducere în problematica scriiturii de tip etnografic: problema descrierii **Error! Bookmark not defined.**
- 4.3. Problema descrierii și poetica privirii **Error! Bookmark not defined.**
- 4.4. Uzanțele limbajului scris și ale celui vizual în descrierea etnografică **Error! Bookmark not defined.**
- 4.5. Dincolo de dihotomii: comunicarea cunoașterii antropologice prin film și prin text **Error! Bookmark not defined.**

4.6. Între film și text în antropologie. Studiu de caz: Broscatu Povestitorul (film etnografic) versus Mecanismele de ficționalizare și poveștile lui Ion Roman (studiu)

Error! Bookmark not defined.

4.7. Mecanismele de ficționalizare și poveștile lui Ion Roman (studiu scris) **Error! Bookmark not defined.**

4.8. Povestea lui Broscatu. Filmul etnografic și cunoașterea antropologică **Error! Bookmark not defined.**

V. Cercetarea vizuală a ceremonialurilor calendaristice. O perspectivă personală **Error! Bookmark not defined.**

5.1. Cercetarea vizuală a ceremonialurilor calendaristice. O perspectivă personală **Error! Bookmark not defined.**

5.2. Scurtă descriere a filmelor din arhiva filmografică **Error! Bookmark not defined.**

5.2.1. Privindu-se pe ei înșiși: Băbăluda Luda, 33 min (2011)**Error! Bookmark not defined.**

5.2.2. „Le-a intrat în sânge”: Cerbul de la Cucuteni, 17 min. (2012)**Error! Bookmark not defined.**

5.2.3. Călușerii din Târșea, 10 min. (2010) **Error! Bookmark not defined.**

5.2.4. Pomul Mortului din Ceanu Mare 12 min. (2011) și Mociu 18 min. (2012) **Error! Bookmark not defined.**

5.3. Note metodologice asupra praxisului filmelor etnografice despre ceremonialurile calendaristice **Error! Bookmark not defined.**

5.4. Câteva sugestii privind etapele practice de dezvoltare a unui proiect de cercetare vizuală a ceremonialurilor calendaristice **Error! Bookmark not defined.**

5.5. Câteva concluzii și dezvoltări viitoare **Error! Bookmark not defined.**

VI. Epilog **Error! Bookmark not defined.**

Bibliografie **12**

Filmografie **26**

Anexe **Error! Bookmark not defined.**

Anexa 1 Interviu realizat în octombrie 2011 cu profesorul American David MacDougall la Cluj. **Error! Bookmark not defined.**

I. Argument. Întrebări despre filmul etnografic

„Efortul de a gândi în termeni cinematici despre etnografie, sau de a gândi în termeni etnografici despre cinematografie, ar putea rezulta într-o nouă și diferită înțelegere a ambelor discipline.” (Heider 2006, p. 7)

Cuvintele de mai sus, exprimă cel mai bine intenția dar și ipoteza lucrării de față. Intenționez, așadar, să reiau și să evaluez critic, eforturile antropologilor și a oamenilor de film, care au inițiat și aprofundat dialogul interdisciplinar între antropologie și film. Termenul care s-a impus la începutul anilor 60, ca rezultat al acestui dialog epistemologic, este *film etnografic*¹. Deși privat de o definiție general acceptată de către teoreticieni și

¹ Pe parcursul acestei lucrări voi folosi termenul de antropologie ca termen generic ce reprezintă un domeniu academic ce se exprimă în special în scris. Filmul etnografic este un subgen al antropologiei vizuale și se referă la modalitatea filmică a acesteia, cunoscută și sub numele de cinema etnografic.

practicanți, termenul desemnează, în cel mai general sens al său, acel gen de film documentar, care reflectă într-un fel sau altul, o anumită *înțelegere etnografică*. Filmul etnografic, este atât un subgen al antropologiei și mai precis al antropologiei vizuale, care pe lângă filmul etnografic mai cuprinde și studiul sistemelor vizuale sau fotografia etnografică etc., cât și un subgen al filmului documentar. Această lucrare își propune să înțeleagă filmul etnografic ca un gen aflat la intersecția celor două domenii, tratând „domeniile mamă” ca două modele epistemologice, care contribuie în mod diferit la construcția filmului etnografic, ca un *domeniu particular de cercetare* a „realităților etnografice”. Și într-adevăr, această disertație va explora în consecință, modul în care se realizează *cercetarea etnografică prin intermediul filmului* și relevanța lui pentru antropologie sau, cu alte cuvinte, voi încerca să răspund la întrebarea: *cum este cunoașterea antropologică construită de film, în raport cu cea construită de scriitura antropologică?* Sau, în loc să întreb: care este gradul de etnografie dintr-un film în raport cu un altul, prefer să chestionez, împreună cu Heider, întrebări precum: „*Cât de mult se pot apropia filmele de standardele înalte și scopurile etnografiei?*; *Cum pot filmele prezenta informații pe care etnografia de tip scris nu le poate? Cum poate complementa capacitatea vizuală a filmului, capacitatea lexicală a etnografiei literare?*” (Heider 2006, p. 2-3)

Aceste întrebări, la care sper că voi răspunde în lucrarea de față, vin dintr-o ambiție personală de a înțelege metodologia teoretică dar mai ales, praxisul muncii de teren, realizate cu o cameră video, din dorința de a produce film etnografic, relevant din punctul de vedere a cunoașterii antropologice pe care o propune. În consecință, partea practică va oferi o serie de exemple de filme etnografice, produse de către subsemnatul, în contextul cercetărilor ceremonialurilor calendaristice, din mai multe zone rurale ale României.

II. Filmul etnografic și modelul antropologiei. Criza reprezentării și antropologia vizuală

Ceea mi-am propus să urmăresc în acest capitol este legătura dintre filmul etnografic și modelul antropologiei. Mai precis, felul în care se filmul etnografic moștenește o anumită modalitate critică de abordare a terenului, specifică antropologiei. Pentru aceasta, am considerat utilă analiza modalităților de manifestare a criticii metodei etnografice în contextul crizei reprezentării din antropologie. Drept urmare, voi încerca să înțeleg felul în care metoda etnografică a fost reevaluată de către antropologi, pornind de la o caracteristică

specifică atât scriiturii cât și filmului, și anume problematica descrierii etnografice în contextul crizei reprezentării din antropologie.

Cum este și firesc, am ales să discut comparativ problema reprezentării din perspectiva scriiturii antropologice și a filmului etnografic. Dacă în cazul scriiturii antropologice, criza reprezentării s-a manifestat în jurul anilor '80, ca o critică la adresa practicii antropologiei coloniale a secolului XX și a reflexelor moștenite de scriitura antropologică contemporană, în cazul filmului etnografic, problema reprezentării a precedat și a influențat *mainstreamul*, încă de la începutul experimentelor cinematografice din anii '60 prin opera lui Jean Rouch, David MacDougall și alții. Pornind de la această problematică a reprezentării realităților etnografice, îmi propun să urmăresc influențele și juxtapunerile de ordin metodologic pe care le împărtășesc literatura de specialitate din zona antropologiei literare și dezvoltările teoretice ale antropologiei vizuale.

Pentru exemplificarea posibilităților teoretice pe care le oferă dezbaterile pe tema reprezentării antropologice și a descrierii etnografice, am ales să discut implicațiile acestora pentru antropologia feministă în relație cu antropologia vizuală. Pornind de la ideea unei paradigme comunicative în antropologie, voi explora metoda reflexivității în studiile de gen și antropologia vizuală pentru a compara mai apoi relevanța acesteia pentru posibilele dezvoltări teoretice, pentru ambele subdomenii ale antropologiei.

Criza reprezentării a provocat adevărate revoluții epistemologice și metodologice care au dus atât la reînnoirea scriiturii de tip etnografic, cât și a teoriei și practicii antropologiei vizuale. Fenomenul *crizei reprezentării* nu poate fi redus doar la o reformare a scriiturii sau a teoriei antropologice aparținând *mainstream*-ului de expresie literară. De altfel, problematica reprezentării informează și este informată la rândul ei de multiplele subramuri ale disciplinei antropologiei. Mișcarea epistemologică provocată de criza reprezentării a modificat agenda antropologică, așa cum o știam până în anii '80. Astăzi nu se mai pot concepe etnografii care să nu țină cont de componenta ideologică, politică și istorică, de contextul economic și instituțional al etnografiei în cauză, de implicațiile naturii „genizate” a „terenului nostru”, și cel mai important, de reflexivitatea cercetătorului și a subiecților cercetării. În cele din urmă, cea mai importantă lecție a crizei reprezentării ține de conștientizarea consecințelor etice ale felului în care construim și producem cunoaștere antropologică pentru anumite publicuri, cititori sau, în cazul filmului etnografic pentru, privitori.

III. Filmul etnografic și modelul cinematografiei. Modalități de explorare vizuală în filmul documentar de tip etnografic

„Filmul etnografic datorează la fel de mult schimbărilor și evoluțiilor rapide din cinema, precum antropologia scrisă datorează stilului literar și discursului științific care s-a dezvoltat pe parcursul a câtorva secole de existență.” (MacDougall 1998, p. 184)

Dacă în capitolul anterior am vorbit despre legătura filmului etnografic cu modelul antropologic și felul în care acesta predispune filmul etnografic la abordarea anumitor tematici, la conștiință critică și experiență antropologică, în acest capitol îmi propun să cercetez influențele metodologice ale *modelului cinematografic*. În consecință, capitolul își propune să identifice specificul filmului documentar de la-nceputuri și potențialitatea mediului cinematografic pentru documentarea și reprezentarea realității. Vor fi de asemenea identificate și analizate, tehnicile de filmare și de montaj ce predefinesc stilul filmului documentar, categoriile modelele și modurile acestuia, precum și influența lor asupra filmului etnografic (sau viceversa).

Importanța metodologică a problematicii eticului pentru filmul etnografic și discuțiile din zona esteticului vor fi de asemenea interpretate din perspectiva constrângerilor (și de ce nu, a libertăților) metodologice pe care acestea le impun asupra filmului documentar de tip etnografic. Stabilirea relațiilor metodologice între filmul documentar și filmul etnografic va fi utilă pentru discutarea principalelor moduri ale filmului etnografic precum: *modul observațional, modul participativ; modul reflexiv; modul senzorial și modul aplicat*. Le numesc moduri și nu metode, pentru că, arareori se întâmplă ca un film etnografic să conțină o anumită metodologie, asumată ca atare. De cele mai multe ori, modurile filmului etnografic funcționează ca niște rame teoretice pentru diversele abordări metodologice adecvate la specificul respectivului teren antropologic. Aceste moduri sunt rodul dezbaterilor teoretice ce se întind pe parcursul a mai bine de cincizeci de ani de existență academică a domeniului antropologiei vizuale². Deși nu îmi propun o abordare istorică, dezbaterile metodologice, după cum este și firesc, au o anumită dezvoltare cronologică și sunt rodul unui șir de reacții epistemologice ce privesc problema reprezentării vizuale și a producerii de cunoaștere antropologică, prin intermediul filmului.

Filmul etnografic se prezintă ca un domeniu matur și complex demn de un statut complementar cu cercetarea antropologică clasică. Componenta tehnologică precum și complexitatea aspectelor metodologice ale filmului etnografic, fie că vorbim despre filmul observațional, participativ, experimental sau aplicat, prezintă astăzi tot mai mult interes

² Primele scrieri și conferințe pe tema dialogului între autorii de film și antropologi au avut loc în jurul anilor '60 grație eforturilor promotorului cinemaului observațional, Colin Young. Despre ideile și influența sa voi vorbi pe larg la finalul acestui capitol.

pentru scena antropologică și academică, dar și pentru cea politică și economică, dacă ne gândim la era globalizării și influențele media ale acesteia. Consider că, reprezentarea vizuală joacă astăzi un rol cel puțin la fel de important precum reprezentarea livrescă. De aceea, necesitatea unui periplu teoretic, asumat critic, în zona metodologiei antropologiei vizuale este nu numai o pregătire necesară oricărui antropolog ci și o responsabilitate intelectuală față de înțelegerea critică a mecanismelor reprezentării vizuale, prezente tot mai des, atât în tematicile cercetării, în realitatea de zi cu zi cât și în realitatea virtuală a internetului.

IV. Filmul etnografic și scriitura de tip antropologic

„Filmul nu poate înlocui niciodată cuvântul scris în antropologie. Deși antropologii sunt conștienți, prin experiențele lor, de limitările pe care cuvântul scris le-o impune asupra disciplinei, începem să înțelegem, în acest sens, cum filmul poate să umple câteva goluri.”
(MacDougall 1998, p. 195)

Acest capitol intenționează să răspundă la următoarea întrebare, *cum se realizează descrierea etnografică și cunoașterea antropologică, prin modalitatea filmică sau/și prin cea scrisă?* Astfel, inspirându-mă încă o dată din răspunsurile oferite de către David MacDougall în interviul anexat acestei lucrări, am considerat potrivit să problematizez *importanța privirii în procesul de descriere etnografică*. Mai precis, să chestionez modul în care privim cu o cameră și care ar fi direcția privirii în cazul unui text antropologic. Dincolo de poetica privirii, cred că o distincție importantă în analiza comparată a celor două modalități de reprezentare antropologică este tratarea filmului și a scriiturii ca două limbaje sau ca două sisteme semiotice care propun diferit, cunoaștere de tip antropologic. Așadar, mă voi axa, asupra diferențelor formale dintre două sisteme semiotice, în contextul cercetării antropologice, cu atenția pentru ce poate să aducă în plus filmul etnografic, proiectului inițial al antropologiei. Deși am certitudinea că cele două modalități ale antropologiei folosesc metode și propun cunoaștere antropologică în mod diferit, opțiunea de a gândi separat cele două modalități nu este prolifică pentru cercetarea antropologică. Găsesc mai potrivită formula complementarității filmului și a scriiturii antropologice, în sensul în care, ambele produse pot releva aspecte diferite ale aceleiași probleme, și în consecință să sporească cunoașterea antropologică, privită și îmbogățită din mai multe perspective.

Fără a avea pretenția tratării exhaustive a unei problematici atât de complexe, expusă de altfel pe larg în sursele citate în text, am ales să utilizez un studiu de caz pentru

exemplificarea complementarității a două produse antropologice, un film și un studiu pe aceeași temă. Așadar, voi prezenta pe rând rezultatele cercetării asupra fenomenului povestitului la ȝiganii din Chelița, Maramureș³, cercetare focusată pe poveștile lui Ion Roman zis și Broscatu. Rezultatele constau în două produse antropologice pe aceeași temă: filmul *Broscatu, Povestitorul*, (2011) și studiul *Mecanisme de ficționalizare și poveștile lui Ion Roman*. Voi încerca să urmăresc comparativ, după prezentarea celor două produse, felul în care filmul și studiul se concentrează prin metodologii specifice, formal diferite, asupra anumitor aspecte ale cercetării. Dacă studiul își găsește împlinirea prin propunerea unei scheme teoretice care ar putea duce la o mai bună înțelegere a mecanismelor de ficționalizare ale lui Ion Roman, filmul propune o abordare mai directă și reflexivă pentru descoperirea poveștilor lui Broscatu, rezultatul fiind unul neașteptat, dar relevant. Cu alte cuvinte, dacă studiul propune cunoaștere antropologică, a cărei împlinire se găsește în valoarea teoretică adăugată pe care o aduce anumitei teme, filmul propune o cunoaștere antropologică care își găsește împlinire în problematizarea procesului reprezentational, prin intermediul unei camere video.

V. Cercetarea vizuală a ceremonialurilor calendaristice. O perspectivă personală

În această ultimă parte practică a disertației, mă voi concentra asupra modului în care argumentele dezvoltate în capitolele anterioare, despre metodologia realizării filmului etnografic, sunt legate de praxisul filmului etnografic, așa cum l-am experimentat, prin realizarea filmelor etnografice din arhiva filmografică anexată acestei lucrări. Voi vorbi așadar, despre modul de adresarea a întrebărilor antropologice, tehnologia și metodologia aleasă și montajul specific în cazul fiecărui film în parte. De asemenea, la finalul acestui capitol, voi aduce în discuție câteva sugestii practice de cercetare a ceremonialurilor, bazate pe propria mea experiență. Voi încerca așadar, să tratez subiecte ca: prospecția, filmarea fără cameră, alegerea subiectului, întrebările de cercetare, tehnologia necesară, moduri de a privi, metode și unghiuri de filmare, soluțiile editării și de distribuție etc.

³ Cercetarea despre povestitul la romii din Chelița, Maramureș, a fost începută de Bogdan Neagota în anul 2003 sub egida Centrului de Studii Romani și a Orma Sodalitas Anthropologica. În 2006, m-am alăturat cercetării pe care, sub coordonarea lui Bogdan Neagota, am extins-o și la romii din Țicău și am continuat-o, timp de 3 ani. Rezultatele acestei cercetări sunt un film și un studiu pe problema povestitului pe care le voi discuta comparativ la finalul acestui capitol.

Acest *capitol practic* nu este unul specific dacă privim lucrurile în accepțiunea academică a termenului, din simplul motiv că „filmul” etnografic sau documentar nu este deocamdată acceptat ca „material științific” sau considerat material academic cuantificabil, mai ales în zona științelor sociale. Din acest motiv, filmele etnografice sunt anexate, deci considerate ca material adițional, acestei lucrări. Însă, așa cum sper că am reușit să demonstrez în capitolul anterior, propun ceea ce am susținut încă de la început în partea teoretică și anume exercițiul de a gândi filmul etnografic ca produs valid și complementar unei cunoașteri antropologice, tradițional literară. De aceea, voi trata filmele etnografice în calitatea lor autonomă, de studii de caz și nu ca material anex al scriiturii. Practic, sugerez, evident în mod intenționat⁴, o inversare a priorităților limbajelor academice, tratând în această parte practică filmul ca material primar, iar scriitura, prin rândurile de mai jos, ca material anex al filmului. Scopul nu este aici de a sugera superioritatea limbajului filmic în fața celui literar. Ceea ce îmi doresc este, în primul rând, să dezvălui metodologia practică a realizării studiilor de caz și să discut produsele vizuale din prisma relevanței lor ca produse antropologice la fel de valide ca și textul.

Capitolul conține de asemenea și câteva note care țin de parcursul și rezolvările la care am ajuns în momentul realizării filmelor atașate. Astfel, voi încerca să prezint pentru fiecare produs etnografic în parte, felul în care am ținut cont de mai mulți factori implicați în procesul de producție, în funcție de etapele diferite la care s-a ajuns în cazul fiecărui ceremonial în parte. Conștiința critică informată, moștenită din domeniul antropologiei, discutată în capitolul doi, și asimilarea convențiilor estetice și etice specifice producției de film documentar, despre care am discutat în capitolul trei, trebuie luate în considerare împreună cu negocierile din teren, deciziile pentru alegerea unui subiect potrivit pentru film și manipularea acestuia la montaj. Îmi propun să tratez aici metodologia practică a filmului etnografic, așa cum am experimentat-o în producția efectivă a filmului etnografic

VI. Epilog

Diversele modele, moduri și metode ale filmului etnografic m-au interesat dintr-o perspectivă practică. În consecință, interesele mele au la bază un apetit teoretic de a înțelege praxisul filmului etnografic. Însă, praxisul este relevant doar în măsura în care cercetătorul unui domeniu își asumă înțelegerea istorică și epistemologică a tradițiilor academice care o

⁴ De vreme ce am susținut, în mod constant, pe parcursul acestei disertații, complementaritatea limbajelor reprezentării etnografice de a produce cunoaștere antropologică.

determină. În cazul filmului etnografic, înțelegerea praxisului este direct legată de problemele epistemologice pe care le ridică acest tip de film. Fiind un gen hibrid, filmul etnografic se află, din punct de vedere epistemologic, la intersecția dintre *filmul documentar* pe de-o parte, și *antropologie*, pe de altă parte. Acesta împrumută *metode, teorii și modele* ce aparțin ambelor domenii. În consecință, întrebările mele s-au concentrat asupra înțelegerii acestor împrumuturi și juxtapuneri de metode, care au creat premisele unei discipline academice noi, precum antropologia vizuală și în interiorul acesteia, filmul etnografic.

Pornind inițial din poziția unui subgen, atât al cinematografeii documentare cât și al disciplinei academice a antropologiei, filmul etnografic a ajuns să-și restructureze și să-și completeze modelele epistemologice inițiale. În cazul *modelului cinematografic*, filmul etnografic se dezvoltă, în jurul anilor '60, ca un subgen al filmului documentar de la care împrumută forme, tehnici și modele specifice de reprezentare. Modelul cinematografic oferă cadrul formal și influențează modurile filmului etnografic prin curentele cinematografice postbelice, în special neorealismul italian și variile tipuri de cinéma vérité sau direct. Pe de altă parte, filmul etnografic influențează la rândul lui metodele filmului documentar, mai ales prin influența unor moduri specifice de sorginte antropologică, cum sunt *modul observațional, modul participativ și modul reflexiv*.

Consider că filmul etnografic a influențat mainstreamul documentar mai ales prin conștiință etică. Dată fiind natura autocritică a antropologiei culturale, mai ales după anii '80, realizatorii de film documentar au conștientizat nevoia unei responsabilități sporite față de *procesul de reprezentare a realității* pe care are pretenția de a o judeca.

Consider că modalitatea vizuală nu restructurează cunoașterea antropologică în sens reformativ ci, mai degrabă, aceasta devine o *modalitate complementară*, o metodă mai adecvată reprezentării anumitor valențe și caracteristici ale omului și ale mediului său socio-cultural. Dacă modalitatea scrisă este mai adecvată descrierii abstracte, a structurilor sociale și economice, prin capacitatea sa mai performantă de a rezuma, abstractiza sau de a concluziona, modalitatea vizuală este mult mai eficientă în a descrie realitățile senzoriale, gesturile, mimica, sau spațiul fizic care înconjoară omul, prin capacitatea sa de a reda simultan și corporal aura fizică a acestuia (MacDougall 2006). Desigur că, un scriitor iscusit poate reda descrierea vizuală specifică camerei de filmat la fel cum, un bun autor de film poate conchide și abstractiza sau concluziona, atingând consistența unui studiu bine scris. Însă, cred că formula de succes este asumarea complementarității celor două modalități de producție a cunoașterii antropologice. Această asumare presupune conștientizarea nevoii diversificării metodelor de cercetare asumate atât prin metode noi de educație (pentru că

modul vizual și practica filmului etnografic presupun cu siguranță, învățarea unor deprinderi și abilități specifice), cât și prin metode și bareme noi de evaluare a producțiilor vizuale ce complementarizează cunoașterea antropologică, așa cum o știm și o citim în prezent.

În cele din urmă, consider că antropologia a înțeles că textul nu mai poate fi unica formă de reprezentare și construcție a omului, chiar mai mult, critica lui MacDougall în ceea ce privește evacuarea ființei umane din text relansează o disciplină a cărei statut marginal, în raport cu mainstreamul, începe să fie privit cu mai multă înțelepciune.

Bibliografie:

Alexander, CJ, (coord.) 2001, *Cultură și societate*, Dezbateri contemporane Ed. Institutul European, Iași.

Asch, T 1992, 'The Ethics of Ethnographic Filmmaking', in Crawford, IP, and David, T (eds.), *Film as Ethnography*, University of Manchester, Manchester, pp.196-225.

Atkinson, R 2006, *Povestea vieții*, Editura Polirom, Iași.

Aufderheide, P 2007, *Documentary Film: A very short introduction*, Oxford University Press, New-York, N.Y, p.176.

Baddeley, A 1998, *Memoria umană*, Editura Teora, București.

Banks, M 2001, *Visual Methods in Social Research*, Sage Publications, London.

Banks, M, and Ruby, J (eds.) 2011, *Made to Be Seen. Perspectives on the History of Visual Anthropology*, The University of Chicago Press, Chicago and London.

Banks, M, Morphy, H. (ed) 1997, *Rethinking Visual Anthropology*, Yale University Press, New Haven, London.

Barbash, I & Taylor L (eds.) 2007, *The Cinema of Robert Gardner*, Oxford: Berg, New York.

- Bărbulescu, C 2005, *Imaginarul corpului uman, între cultura țărănească și cultura savantă*, Editura Paideia, București.
- Barnouw, E 1993, *Documentary. A History of Non-fiction Film*, Oxford University Press, New York and Oxford.
- Barthes, R 2000, *Camera luminoasă*, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca.
- Bățălan, C 2002, *Romane Taxtaja, Nestemate din folclorul rromilor*, Editura Kriterion București.
- Baudrillard, J 1993, 'The Evil Demon of Images and the Precession of Simulacra' in Thomas Docherty, (ed.), *Postmodernism: A Reader*, Columbia University Press, New York.
- Baudrillard, J 1996, *Strategii fatale*, Editura Polirom, Iași.
- Bazin, A 1967, *What is Cinema?*, vol. 1, edited by Hugh Gray, University of California Press, Berkeley.
- Bazin, A 1972, *What is Cinema?*, vol. 2, edited by Hugh Gray, University of California Press, Berkeley.
- Benevuto, J 2003, *Orașul în istoria Europei*, Editura Polirom, Iași.
- Benga, I 2005, *Tradiția folclorică și transmiterea ei orală*, Editura Ecco, Cluj-Napoca.
- Bernea, E 1997a, *Moartea și înmormântarea în Gorjul de nord*, Editura Cartea Românească, București.
- Bernea, E 1997b, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, Editura Humanitas, București.
- Bîrlea, O 1976, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Bîrlea, O 1981, *Folclorul românesc*, vol. I, Editura Minerva, București.
- Bîrlea, O 1996, *Antologie de proză populară epică*, Editura Pentru Literatură, București.
- Blaga, L 1992, *Despre gândirea magică*, Editura Garamond, București.
- Blumer, H 1997, *Symbolic Interactionism. Perspective and method*, Editura University of California Press, Los Angeles.
- Bocșe, M 1994, 'Vatra de foc în practicile rituale ale vieții de familie în satul românesc din Transilvania', *Studii și Comunicări de Etnologie VIII*, Cluj Napoca.
- Bolovan, SP 2004, *Familia în satul românesc din Tansilvania*, Editura Fundația Culturală Română, Cluj Napoca.

- Borbely, Ș 2001, *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, p. 379.
- Borbely, Ș 2004, *Mitologie generală*, Editura Limes, Cluj Napoca.
- Both, N 1986, 'Contribuții la Cântecul Zorilor', *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, Cluj Napoca.
- Branda, A & Cuceu, I (eds.) 2009, *Volum omagial dedicat Prof. Univ. Dr. Ion Taloș*, Editura fundației pentru Studii Europene Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Branda, A 2002, *Repere în antropologia culturală*, Editura EFES, Cluj Napoca.
- Brânda, N 2002, *Mythos, epos, ethnos*, Editura Universității din Oradea, Oradea.
- Bremont, C 1981, *Logica povestirii*, Editura Univers, București.
- Budrală, D 2005, *Momente din istoria filmului antropologic*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu.
- Butler, J 1990, *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York, NY, pp. 1-35.
- Călinescu, G 1965, *Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București.
- Callison, C 2000, *Documenting Culture, Truth in Cinema, Comparing Direct Cinema and Cinema Verité*, CMS 917 November 14, Truth in Cinema.
- Canciovici, MA 1995, *Povestitul în Vrancea*, Editura Neuron, Focșani.
- Caprettini, GP 1992, *Simboli al bivio*, Sellerio editore, Palermo.
- Cassirer, E 1994, *Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane*, Ed. Humanitas, București.
- Chevalier, M (coord) 2006, *Dicționar de simboluri*, vol. I – III, Editura Herald, București.
- Cirese, AM 1973, *Cultura egemonica e culture subalterne. Rassegna degli studi sul mondo popolare tradizionale*, Palumbo editore, Palermo.
- Clifford, J 1983, 'On Ethnographic Authority', în *Representations*, nr. 2, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, pp. 118-146.
- Clifford, J, Marcus, GE 1986, *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles.
- Coatu, N 1998, *Structuri magice tradiționale. Teorie și studii de caz*, Editura All, București.
- Codoban A 2009, *Comunicarea construiește realitatea*, Editura Idea Print, Cluj Napoca.

- Codoban, A 2001, *Semn și interpretare o introducere postmodernă în semiologie și hermeneutică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Codoban, A 2005, *Filosofia ca gen literar*, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca.
- Cohen, D 2006, 'From Peasant to Worker: Migration, Masculinity, and the Making of Mexican Workers in the US', in *International Labor and Working Class History*, Number 69, pp. 81-104.
- Comanici, G 2004, *Ramura verde în spiritualitatea populară*, Editura Etnologică, București.
- Constantinescu, N 1999, *Romanian Folk Culture. An Introduction*, Editura Fundației Culturale Române, București.
- Copans, J 1999, *Introducere în etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași.
- Crawford, IP, Hafsteintsson, SB (ed) 1996, *The Construction of the Viewer*, Intervention Press, Aarhus.
- Crawford, IP, Postma, M (ed) 2006, *Reflecting Visual Ethnography: using the camera in anthropological research*, CNWS Publications Lieden & Intervention Press Hojberg, Lieden and Hojberg.
- Crawford, IP, Simonsen, IK (ed) 1992a, *Ethnographic Film and Aesthetics and Narrative Traditions*, Intervention Press, Aarhus.
- Crawford, IP, Turton, D (ed) 1992b, *Film as Ethnography*, Manchester University Press, Manchester.
- Crawford, PI 2010, 'Sounds of Silence: The aural in anthropology and ethnographic film' in G Iversen & JK Simonsen (eds.), *Beyond the Visual*, The NAFA series, vol. 5, Intervention Press, Hojbjerg, Denmark.
- Crenshaw, KW 1991, 'Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color', *Stanford Law Review*, Vol. 43, No. 6., pp. 1241–1299.
- Cuceu, I & Cuceu, M 2008, *Ritualurile agrare românești II. Orații după colind în spațiul românesc intracarpatic*, Editura EFES, Cluj-Napoca.
- Cuceu, I 1999, *Fenomenul povestitului*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj.
- Cuche, D 2003, *Noțiunea de cultură în științele sociale*, Editura Institutul European, Iași.
- Culianu, IP 1998, *Arborele Gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, Editura Nemira, București.

- Culianu, IP 2002a, *Călătorii în lumea de dincolo*, Editura Polirom, Iași.
- Culianu, IP 2002b, *Jocurile minții, Religia ca sistem*, Editura Polirom, Iași.
- Dama, A & Rothman, W 2009, 'Jean Rouch as Film Artist: Tourou and Bitti, The Old Anai', in W Rothman (ed.), *Three documentary filmmakers: Errol Morris, Ross McElwee, Jean Rouch*. SUNY Press, Albany.
- Damian, L 2003, *Filmul documentar: despre documentar...încă ceva în plus*, Editura Tehnică, București.
- Dăncuș, M 2000, *Maramureș, un muzeu viu în centrul Europei*, Editura Fundației Culturale Române, București.
- Davies, CA 1999, *Reflexive Ethnography, A Guide to Researching Selves and Others*, Routledge, London.
- Davis, J, 1992, 'Tense in Ethnography. Some Practical Considerations.', in Okely, J, and Calloway, H (eds.), *Anthropology and Autobiography*, Routledge, London, New York, pp. 205-221.
- Degh, L 1989, *Folktales and Society, Story-telling in a Hungarian Peasant Community*, Indiana University Press, Berlin.
- Deleuze, G 1989, *Cinema 2: The Time-Image*, The Athlone Press, London.
- Diaconu, M 2000, *Școala sociologică a lui Dimitre Gusti. Documentar sociologic*, Editura Eminescu, București.
- Dolozel, L 1998, *Heterocosmica. Fiction And Possible Worlds*. The John Hopkins University Press, Baltimore.
- Dorondel, Ș 2004, *Moartea și apa; ritualuri funerare, simbolism acvatic și structura lumii de dincolo în imaginarul țărănesc*, Editura Paideia, București.
- Dudley, A 1990, *André Bazin*, Columbia university Press, New York.
- Eco, U 1996, *Limitele interpretării*, Editura Pontica, Constanța.
- Eco, U 1997, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Editura Pontica, Constanța.
- El Guindi, F 2004, *Visual Anthropology. Essential Method and Theory*, Altamira Press, Walnut Creek.
- Eliade, M 1999, *Mitul eternei reîntoarceri*, Editura Univers Enciclopedic, București.
- Eliade, M 2009, *Sacrul și profanul*, Editura Humanitas, București.
- Elliot, MA 2007, 'Human Rights and the Triumph of the Individual in World Culture', in *Cultural Sociology*, Volume 1(3): 343.
- Enache, G 2006, *Călătoria cu roua-n picioare, cu ceața-n spinare*, Editura Paideia, București.

- Engelbrecht, B (ed.) 2007, *Memories of the origins of Ethnographic Film*, Peter Lang, Frankfurt am Main.
- Flaes, B R (ed.) 1989, *Eyes Across the Water*, vol. I & II, Het Spinhuis, Amsterdam.
- Fochi, A 1976, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Editura Minerva, București.
- Forgacs, D 2008, *Rome, Open City (Roma, città aperta)*, BFI Film Classics, London.
- Forgacs, D, Lutton, S & Nowell-Smith G, (eds.) 2000, *Roberto Rossellini: Magician of the Real*, British Film Institute, London.
- Foucault, M 1996, *Cuvintele și lucrurile*, Editura Univers, București.
- Gadamer, HG 2001, *Adevăr și metodă*, Editura Teora, București.
- Gardner, R & Ostor A 2002, *Making Forest of Bliss: Intention, Circumstance and Chance in Nonfiction Film*, Harvard University Film Archive.
- Gardner, R 2006, *The Impulse to Preserve: Reflections of a Filmmaker*, Peabody Museum Press, Cambridge.
- Gauthier, G 2008, *Le documentaire un autre cinema*, Armand Colin, Paris.
- Geertz, C 1973, *The Interpretation of Cultures*, Fontana Press, London.
- Geertz, C 1974, 'From the Native's Point of View: On the Nature of Anthropological Understanding', in: *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, vol. 28 no. 1, Cambridge, MA, pp. 27.
- Geertz, C 1996, *Works and lives*, Stanford University Press, Stanford, California.
- Geertz, C 2002, 'An inconstant Profession: The Anthropological life in interesting times', *Annual Review of Anthropology*, Pro Quest Social Science Journals.
- Genette, G 1994, *Introducere în arhitect. Ficțiune și dicțiune*, Editura Univers, București.
- Georgescu, M 2003, *Ipostaze ale morții într-un timp al dorinței*, Editura Paideia, București.
- Geraud, MO, Leservoisier, O, Pottier, R 2001, *Noțiunile cheie ale etnologiei*, Editura Polirom, Iași.
- Ghinoiu, I 1994, *Vârstele timpului*, Editura Știința, Chișinău.
- Ghinoiu, I 1999, *Lumea de aici, lumea de dincolo – ipostaze românești ale nemuririi*, Editura Fundației Culturale Române, București.
- Gilbert, KE 1972, *Istoria Esteticii. Curente clasice și moderne*, Editura Meridiane, București.

- Gill, V 2007, 'Theorizing and Researching Intersectionality: A Challenge for Feminist Geography', in *The Professional Geographer*, 59(1), pp. 10–21.
- Girard, R 2010, *Țapul Ispășitor*, Editura Nemira, București.
- Goodman, N 1985, *Ways of Worldmaking*, Hackett Publishing Company, Washington.
- Grancea, M 2005, *Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XV-XX*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca.
- Grancea, M 2007, *Reprezentări ale morții în România epocii comuniste. Trei studii de antropologie funerară*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
- Greenwood, R M 2008, 'Intersectional political consciousness: appreciation for intragroup differences and solidarity in diverse groups', in *Psychology of Women Quarterly*, no. 32, pp. 36–47.
- Grimshaw, A 2001, *The Ethnographer's Eye: Ways of Seeing in Anthropology*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Grimshaw, A, and Ravetz, A 2009, *Observational Cinema, Anthropology, Film, and the Exploration of Social Life*, Indiana University Press, Bloomington.
- Guidelines for the Evaluation of Ethnographic Visual Media*, AAA Statement, Produced by the Society for Visual Anthropology 2001, <http://people.virginia.edu/~ds8s/VAR/>
- Hașdeu, BP 1881a, *Cuvente din bătrâni*, Tom I-III, Istoria limbei române. Partea I: Principie de lingvistică. – XVI + 160 p., Tipografia Națională, București.
- Hastrup, K 1992, 'Anthropological visions: Some notes on visual and textual authority', in Crawford, IP, Turton, D (ed.) *Film as Ethnography*. Manchester University Press, Manchester, pp. 8-26.
- Hastrup, K 1992, 'Writing Ethnography: State of the Art', in Okelly, J Calloway, H, (ed), *Anthropology and Autobiography*, Routledge, London, New York, pp. 115-132
- Hedeșan, O 2000, *Pentru o mitologie difuză*, Editura Marineasa, Timișoara.
- Hedeșan, O 2001, *Folclorul. Ce facem cu el?* Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Hedeșan, O 2003, *Lecții despre calendar. Curs de folclor*, Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Heidegger, M 2002, *Ființă și timp*, Editura Humanitas, București.
- Heider, KG 2006, *Ethnographic Film*, Revised Edition, University of Texas Press, Austin.

- Henley, P 1983, *Televising Anthropology: Scenes from the FrontierS*, SRC Newsletter, 49, pp. 30-32.
- Henley, P 2000, 'Ethnographic Film: technology, practice and anthropological theory', in *Visual Anthropology Review*, no. 13, pp. 207–26.
- Henley, P 2004, 'Putting Film to Work: Observational Cinema as Tactical Ethnography' in Pink, S, Kürti, L and Alfonso, A (eds), *Working Images*, Routledge, London.
- Henley, P 2009, *The Adventure of the Real. Jean Rouch and the Craft of Ethnographic Cinema*, The University of Chicago Press, Chicago and London.
- Hockings, P, Omori, Y (ed) 1988, *Cinematographic Theory and New Dimensions in Ethnographic Film*, National Museum of Ethnology, Osaka.
- Hockings, P (ed) 1995, *Principles of Visual Anthropology*, Mouton de Gruyter, Berlin, New York.
- Hornstein, S 2011, *Losing Site. Architecture, memory and place*, Ashgate Publishing Limited, Burlington, USA.
- Howes, D 1991, 'Olfaction and Transition', in D. Howes (ed.), *The Varieties of Sensory Experience: A Sourcebook in the Anthropology of the Senses*, University of Toronto Press, Toronto, Buffalo, London.
- Howes, D. 2003. *Sensing Culture: Engaging the Senses in Culture and Social Theory*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Howes, D (ed.) 2005, *Empire of the Senses: The Sensual Culture Reader*, Oxford University Press, Berg.
- Humboldt, W Von 2008, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*, Editura Humanitas, București.
- Hutcheon, L 1989, *The Politics of Postmodernism*. Routledge, London & New York.
- Iluț, P 1997, *Abordarea calitativă a socialului, concepte și metode*, Editura Polirom, Iași.
- Ioniță, M 1982, *Cartea vânelor. Legende din Apuseni*. Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Iversen, G & Simonsed, JK (eds.) 2010, *Beyond the visual*, The NAFA series, vol. 5, Intervention Press, Hojbjerg, Denmark.
- Jay, M 1993, *Downcast Eyes, The Denigration of Vision in the Twentieth Century French Thought*, University of California Press, Berkley.

- Jenssen, T 2009, *Behind the eye, Reflexive methods in culture studies, ethnographic film, and visual media*, The NAFA series, vol. 4, Intervention Press, Hojbjerg, Denmark.
- Jozsef, L 2007, *Clujul Gotic*, Editura Apostrof, Cluj-Napoca.
- Jupp, V (coord.) 2010, *Dicționar al metodelor de cercetare socială*, Editura Polirom, Iași.
- Kahn, JF 1990, *Tout change parce que rien ne change*, Editura Fayard, Paris.
- King, G 2000, *Fundamentele cercetării sociale*, Editura Polirom, Iași.
- Kligman, G 1999, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași.
- Kohl, P 2007, *Selective rememberances. Archaeology in the construction, commemorations and consecration of National Pasts*, University of Chicago Press, Chicago, USA.
- Laplantine, F 2000, *Descrierea etnografică*, Editura Polirom, Iași.
- Loizos, P 1992, 'Admisable evidence? Film in Anthropology', in Crawford, IP, Turton, D (ed.) *Film as Ethnography*, Manchester University Press, Manchester, pp. 50-65.
- Loizos, P 1993, *Innovation in Ethnographic Film: from innocence to self-consciousness, 1955-85*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Loizos, P 2001, 'Visual Anthropology', in *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Science*, Elsevier, Amsterdam, pp. 16246-16250.
- MacDougall, D 1998, *Transcultural Cinema*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- MacDougall, D 2006. *The Corporeal Image: Film, Ethnography and the Senses*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Magyari VE 2003, *Performing Identities*, Editura Fundației Pentru Studii Europene, Cluj Napoca.
- Malinowski, B 1984, *Argonauts of the Western Pacific*, Waveland Press Inc., Illinois.
- Marcus, GE, Fischer, MJ 1986, *Anthropology as a Cultural Critique: An Experimental Moment in the Human Sciences*, The University of Chicago Press, Chicago, London.
- Marcus, GE 1994, 'The Modernist Sensibility in Recent Ethnographic Writing and the Cinematic Metaphot of Montage', in Taylor, L (ed.), *Visualizing Theory*, Routledge, New York, pp. 37-53.
- Marcus, GE & Fischer, S (eds.) 1999, *Anthropology as a cultural critique*, 2nd edition, The University of Chicago Press, Chicago.

- Marian, SF 2004, *Sărbătorile la români*, Editura Saeculum Vizual, București.
- Marian, SF 2008, *Înmormântarea la români*, Editura Saeculum Vizual, București.
- Marks, UL 2000, *The Skin of the Film, Intercultural Cinema, Embodiment and the Senses*, Duke University Press, Durham and London.
- Maturana, H & Varela, F 1980, *Autopoiesis and cognition: The realization of the living*, Boston studies in the Philosophy of Science, vol. 42, 1st ed., Paperback, D. Reidel Publishing Company, Dordrecht, Olanda.
- Mauss, M 1949, *Manuel d'ethnographie*, Payot, Paris.
- Mauss, M 1997a, *Eseu despre dar*, Editura Polirom, Iași.
- Mauss, M 1997b, *Eseu despre natura și funcția sacrificiului*, Editura Polirom, Iași.
- Mead, M 1995, 'Visual Anthropology in a discipline of Words', in Hockings, P (ed.) *Principles of Visual Anthropology*, Mouton de Gruyter, Berlin, NY, pp. 3-10.
- Mesnil, M 1997, *Etnologul, între șarpe și balaur*, Editura Paideia, București.
- Metz, C 1991, *Film Language. A Semiotics of the Cinema*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Mihailescu, V (coord.), 2003, *Vecini și vecinătății in Transilvania*, Editura Paideia, București.
- Mihăilescu, V 2007, *Antropologie – cinci introduceri*, Editura Polirom, Iași.
- Mihăilescu, V (coord.) 2009, *Etnografi Urbane, Cotidianul văzut de aproape*, Editura Polirom, Iași.
- Mims, C 2006, *Enciclopedia Morții*, Editura Orizonturi, București.
- Moore, HL 1990, 'Feminism and Anthropology: The Story of a Relationship; Feminist Anthropology: What Difference Does it Make? ', in HL Moore, *Feminism and Anthropology*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1-12, 186-199.
- Morgan, D 2009, 'Pause of the World' in W Rothman (ed.), *Three documentary filmmakers: Errol Morris, Ross McElwee, Jean Rouch*. SUNY Press, Albany.
- Mucchielli, A (coord.) 2002, *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*, Editura Polirom, Iași.
- Neagota, B 2003, 'Ficționalizare și mitificare în proza orală', *Revista de Etnologie și Folclor X* (2000 – 2003), Universitatea de Vest, Timișoara.
- Neagota, B 2004, 'Cultural Transmission and Story Telling in a Gypsy Community of Chelița', Maramureș, Studiu scris în 2004, în cadrul unui proiect OSI, *Survival Strategies, Economic Integration and Changing Lifestyles of the Roma*

Population in Romania, coordonat de Ștefania Toma, Centrul de cercetare a relațiilor interetnice din Transilvania (CCRIT).

Nicholas, B 2010, *Introduction to Documentary*, 2nd edition, Indiana University Press, Bloomington, Indiana.

Nichols, B 1992, *Representing Reality: Issues and Concepts in Documentary*, Indiana University Press, Indiana.

Nicholson, L 1998, 'Gender', in Jaggar, AM and Young, IM (eds.), *Companions to Philosophy. A Companion to Feminist Philosophy*, Blackwell, Malden, MA, pp. 289-297.

Oișteanu, A 1997, *Mithos și Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, Editura Nemira, București.

Okely, J, Calloway, H, (eds.) 1992, *Anthropology and Autobiography*, Routledge, London, New York.

Olinescu, M 1944, *Mitologie românească*, Editura Casa Școalelor, București.

Ong, WJ 2002, *Orality and Literacy: The Technologising of the World*, Routledge, London and New York.

Oprîșan, I 2003, *Troițe românești. O tipologie sistematică*, Editura Vestala, București.

ORMA, Revisă de Studii Etnologice și Istorico-Religioase, ISSN (1841- 6349), Cluj-Napoca.

Ostor, A 2008, Visual Anthropology in Enciclopedia Britanica Online, de consultat la <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/27505/anthropology/236872/Visual-anthropology#ref839872>

Panea, N 2001, *Zei de asfalt – Schiță pentru o antropologie a urbanului*, Editura Cartea Românească, București.

Pavel, T 1992a, *Lumi ficționale*, Editura Minerva, București.

Pavel, T 1992b, *Mirajul Lingvistic. Eseu asupra modernizării intelectuale*, Editura Univers, București.

Petraș, I 1995, *Știința Morții*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

Pink, S 2006, *The Future of Visual Anthropology*, Routledge, London, New York.

Pink, S 2009, *Doing Sensory Ethnography*, Sage Publications, London.

Pink, S, Kurti, L, Alfonso, AI 2004, *Working Images, Visual Research and Representation in Ethnography*, Routledge, London, New York.

Pinney, C 1992, 'The lexical spaces of eye-spy', in Crawford, IP, Turton, D, *Film as Ethnography*, Manchester University Press, Manchester, pp. 26-49.

- Pinney, C, and Peterson, N 2003, *Photography's Other Histories*, Duke University Press, Durham and London.
- Pitt, K 2010, *Body, nation and narrative in the Americas*, Palgrave Macmillan, New York, USA.
- Ploeșteanu G (coord.) 1985, *Epopoea de pe Mureș*, Editura Revistei Vatra, Târgu Mureș.
- Pop, D 1989, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Propp, VI 1973a, *Morfologia basmului*, Editura Univers, București.
- Propp, VI 1973b *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, Editura Univers București.
- Rabinow, P 1977, *Reflections on Fieldwork in Morocco*, University of California Press, Berkeley, California.
- Radcliffe-Brown, AR 2000, *Structură și funcție în societatea primitivă*, Editura Polirom, Iași.
- Ricoeur, P 1999, *Conflictul interpretărilor*, Editura Echinoc, Cluj.
- Rollwagen, JR (ed.) 1988, *Anthropological Filmmaking*, Harwood Academic Publishers, New York.
- Roșianu, N 1973, *Stereotipia basmului*, Editura Univers, București.
- Roșianu, N 1981, *Eseuri despre folclor*, Editura Univers, București.
- Ross, G 2002, *Modern Romania. A brief historical perspective*, Editura Ziua, București.
- Rotariu, T 1999, *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Editura Polirom, Iași.
- Rouch, J (1995), 'The Camera and the Man', in P. Hockings, *Principles of Visual Anthropology*, 2nd ed, Mouton de Gruyter, New York.
- Rouch, J 2003, *Cine – Ethnography*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Ruby, J Abstract of talk by J. Ruby: The Death of Ethnographic Film
<http://astro.ocis.temple.edu/~ruby/aac/ruby.html>
- Ruby, J 1996, 'Visual Anthropology', In *Encyclopedia of Cultural Anthropology*, David, L and Melvin, E (eds.), Henry Holt and Company, New York, pp. 1345-1348.
- Ruby, J 2000a, *Picturing Culture, Explorations of Film and Anthropology*, University of Chicago Press, Chicago, London.

Ruby, J 2000b, 'Exposing yourself: Reflexivity, anthropology, and film', in *Picturing Culture, Explorations of Film and Anthropology*, The University of Chicago Press, Chicago, pp. 151-181.

Ruby, J, Gross, L, Katz, JS (eds.) 1998, *Image Ethics. The Moral Rights of Subjects in Photographs, Film, and Television*, Oxford University Press, New York, NY.

Rus, A 2003, *Valea Jiului. O capcană istorică*, Editura Realitatea Românească, Petroșani.

Said, E 1979, *Orientalism*, Vintage Book, New York.

Șăineanu, L 1892, *Istoria filologiei române*, Editura Librăriei Socec&Comp, București.

Șăineanu, L 1978, *Basmele Române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, Editura Minerva, București, ediție îngrijită de Ruxandra Niculescu; Prefață de Ovidiu Bîrlea.

Șăineanu, L 2004, *Studii folclorice*, Editura Academiei, București.

Sandall, R 1972, 'Observation and Identity', in *Journal Sight and Sound*, 41(4), pp. 192-196.

Sandoval, C 2000, *Methodology of the Oppressed*, University of Minnesota Press, Minnesota.

Sava, E 2008, *Explorând un ritual*, Editura Limes, Cluj-Napoca.

Savage, K 2005, *Monuments of wars. Washington, D.C., The National Mall and the transformation of the memorial Landscape*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, USA.

Șeuleanu, I 1995, *Dincoace de sacru, dincolo de profan (studii și eseuri de folclor)*, Editura Tipomiar, Târgu Mureș.

Stoller, P 1992, *The Cinematic Griot: The Ethnography of Jean Rouch*, University of Chicago Press, London.

Stoller, P 2009, 'Jean Rouch and the Power of the Between' in W Rothman (ed.), *Three documentary filmmakers: Errol Morris, Ross McElwee, Jean Rouch*. SUNY Press, Albany.

Taylor, L (ed.) 1994, *Visualizing Theory*, Routledge, New York.

Todorov, T 1973, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București.

- Tomaselli, KG 1996, *Appropriating Images: The Semiotics of Visual Representation*, Intervention Press, Hojbjerg, Denmark.
- Troc, G 2006, *Postmodernismul în Antropologia Culturală*, Editura Polirom, Iași.
- Turner, V 1997, *The ritual process – structure and antistructure*, Cornell University Press, USA.
- Tyler, SA 1987, *The Unspeakable. Discourse, Dialogue and Rhetoric in The Postmodern World*, The University of Wisconsin Press, Milwaukee.
- Văetiși, Ș 2008, *Noile teorii etnografice și conceptul de descriere a culturii*, Editura EFES, Cluj-Napoca.
- Valentine, G 2007, 'Theorizing and Researching Intersectionality: A Challenge for Feminist Geography', in *The Professional Geographer*, no. 59(1), pp. 10–21.
- Van, GA 1996, *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iași.
- Vattimo, G, Rovatti, PA 1998 *Gândirea slabă*, Editura Pontica, Constanța.
- Vaughn, D 1999, *For Documentary - Twelve Essays*, The University of California Press, Berkley, Los Angeles and London.
- Vedinaș, T 2001, *Introducere în sociologia rurală*, Editura Polirom, Iași
- Verdery, K 1996, *Compromis și rezistență*, Editura Polirom.
- Verdery, K 2006, *Viața politică a trupurilor moarte*, Editura Vremea, București.
- Wittgenstein, L 2005, *Caietul Albastru*, Editura Humanitas, București.
- Woodward, K 1999, 'Concepts of Identity and Difference', in K Woodward (ed.), *Identity and Difference*, The Open University and Sage, pp. 7-63.
- Worth, S 1981, *Studying Visual Communication*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Worth, S, Adair, J 1972, *Trough Navajo Eyes, An Exploration of Film Communication and Anthropology*, Indiana University Press, Bloomington, London.
- XXX 1972, *Istoria și teoria comparatismului în România*, Editura Academiei, București.
- XXX 2006, *Le film documentaire, vers ou?* Editura Video, București.

Filmografie:

- À propos de Nice*, Jean Vigo, Franța, 18 min., 1930
- Age of Reason, The*, David McDougall, Centre for Cross-Cultural Research, Australian National University, Australia, 87 min., 2004
- American Family, An*, Craig Gilbert, National Education Television (NET), 12 episoade de 1 oră, 1972
- Arrival of a Train (Arrivée d'un train)*, August și Louis Lumière, Franța, 1 min., 1895
- Awareness*, David and Judith McDougall, Fieldwork Films, Australia, 67 min., 2010
- Ax Fight, The*, Timothy Asch și Napoleon Chagnon, Yanomamö series, Venezuela/ Statele Unite, 30 min., 1975
- Baraka*, Ron Fricke, Statele Unite ale Americii, 96 min., 1992
- Bataille sur le grand fleuve*, Jean Rouch, Niger, 33 min., 1952
- Battleship Potemkin (Bronenosets Potyomkin)*, Sergei M. Einstein, Uniunea Sovietică, 75 min., 1925
- Before Spring*, Joris Ivens, China, 38 min., 1958
- Berlin: Symphony of a Great City (Berlin: Die Sinfonie der Grosstadt)*, Walter Ruttmann, Germania, 53 min., 1927
- Bicycle Thieves (a.k.a The Bicycle Thief) (Ladri di Biciclette)*, Vittorio De Sica, Italia, 93 min., 1948
- Black Is, Black Ain't (Black Is ... Black Ain't: A Personal Journey through Black Identity)*, Marlon T. Riggs, 88 min., 1995
- Blair Witch Project, The*, Daniel Myrick și Eduardo Sanchez, 80 min., 1999
- Blood of the Beasts (La sang des bêtes)*, Georges Franju, Franța, 22 min., 1949
- Bon Voyage*, Alfred Hitchcock, British Ministry of Information, Regatul Unit al Marii Britanii/Franța, 50 min., 1995
- Bowling for Columbine*, Michel Moore, 119 min., 2002
- Bridge, The*, Joris Ivens, 11 min., 1928
- Bunuong's Birth Practices*, Tommi Mendel, Tigertoda Productions, Elveția, 50 min., 2010
- Capitalism: A Love Story*, Michael Moore, 127 min., 2009
- Chasse à l'hippopotame*, Jean Rouch cu Pierre Ponty și Jean Sauvy, Niger, 50 min., 1947
- Chasse au lion à l'arc, La*, Jean Rouch, Niger, 1964

Chile, Obstinate Memory, Patricio Guzmán, Canada/ Franța, 53 min., 1997
Chronicle of a Summer (Cheonique d'une été), Jean Rouch and Edgar Morin, Franța, 90 min., 1960
Citizen Kane, Orson Welles, RKO Radio Pictures, SUA, 119 min., 1941
Cocorico! Monsieur Poulet, Jean Rouch, Niger, 93 min., 1974
Curse of the Hedgehog, The (Blestemul ariciului), Dumitru Budrală, România, 93 min., 2005
Danube Exodus, Péter Forgács, Ungaria, 60 min., 1998
Dead Birds, Robert Gardner, West New Guinea/Statele Unite, 83 min., 1963
Don't Look Back, D.A. Pennebaker, Marea Britanie/Statele unite, 96 min., 1967
Doon School Chronicles, David McDougall, Centre for Cross-Cultural Reaseach, Australian National University, Australia, 140 min., 2000
Duwayne Masure, Herh Di Gioia și David Hancock, University of California at Los Angeles Motion Pictures Division, MFA Thesis Film, SUA, 40 min., 1971
Eye of the Day, The, Leonard Retel Helmrich, Olanda, 94 min., 2001
Fahrenheit 9/11, Michel Moore, 122 min., 2004
Flower Bridge, The (Podul de flori), Thomas Ciulei, România, 87 min., 2008
Fog of War: Eleven Lessons from the Life of Robert McNamara, The, Errol Morris, 107 min., 2003
Forest Gump, Robert Zemeckis, 142 min., 1994
Forest of Bliss, Robert Gardner, India/Statele Unite, 91 min., 1985
Gandhi's Children, David McDougall, Australia, 185 min., 2008
Grass: A Nation's Battle for Life, Merian C. Cooper și Ernest B. Schoedsack, 70 min., 1925
Grațian, Thomas Ciulei, România, 50 min., 2005
Grizzly Man, Werner Herzog, Canada/Statele Unite, 104 min., 2005
Home, Arhus-Bertrand, Yann Arthus-Bertrand, Franța, 120 min., 2009
Hospital, Frederick Wiseman, 84 min., 1970
Hunters, The, John Marshall și Robert Gardner, 72 min., 1957
Imagining Indians, Victor Masayesva Jr., 90 min., 1993
In and Out of Africa, Ilisa Barbash și Lucien Taylor, Franța/Statele Unite, 59 min., 1992
Jaguar, Jean Rouch, Les Films de la Pléiades, Franța, 93 min., 1954/ 1966
Jane, D. A Pennebaker, Richard Leacock și Drew Associates, 54 min., 1962

Kenya Boran, partea 1 și 2, David McDougall și James Blue, seria Faces of Change, 33 minute fiecare, 1974

Kinopravda (Cinema Truth), Dziga Vertov, Uniunea Sovietică, 81 min., 1925

L'Age d'or (The Golden Age), Luis Buñuel, Franța, 60 min., 1930

L'Avventura, Michelangelo Antonioni, Italia, 142 min., 1960

La terra trema: episodio del mare, Luciano Visconti, Universalial, Italia, 160 min., 1948

Last Waltz, The, Martin Scorsese, 117 min., 1978

Les Maîtres Fous, Jean Rouch, Les Films de la Pléiades, Franța, 30 min., 1955

Lorang's Way, David and Judith McDougall, Fieldwork Films, Australia, 70 min., 1979

Louisiana Story, Robert Flaherty, 75 min., 1948

Man with a Movie Camera, The, Dziga Vertov, Uniunea Sovietică, 103 min., 1929

March of the Penguins (La marche de l'empereur), Luc Jaquet, Statele Unite ale Americii, 80 min., 2005

March of the Penguins, Luc Jaquet, Franța, 80 min., 2005

Moana: A Romance of the South Seas, Robert J. Flaherty, Samoa/Statele Unite, 26 min., 1927

Moi, Un Noir, Jean Rouch, Les Films de la Pléiades, Franța, 70 min., 1957

N!ai: The Story of a !Kung Woman, John Marshall, seria Odyssey/PBS, Deșertul Kalahari (Namibia, Angolia)/Statele Unite, 58 min., 1980

Nanook of the North, Robert Flaherty, Canada/Statele Unite, 55 min., 1922

New Boys, The, David McDougall, Centre for Cross-Cultural Reaseach, Australian National University, Australia, 100 min., 2003

Night and Fog (Nuit et brouillard), Alain Resnais, Polonia/Franța, 31 min., 1955

Night Mail, Harry Watt și Basil Wright, 30 min., 1936

Nuer, The, Hilary Harris, George Breidenbach și Robert Gardner, Etiopia/Statele Unite, 75 min., 1970

Paisà, Roberto Rossellini, OFI, Italia, 115 min., 1946

Peter and Jane Flint, David Hancock și Herh Di Gioia, The Vermont Center for Cultural Studies Inc., SUA, 120 min., 1975

Photo Wallahs, David and Judith McDougall, Fieldwork Films, Australia, 59 min., 1991

Quest (Căutare), Ionuț Pițurescu, România, 30 min., 2010

Rain (Regen), Joris Ivens, Olanda, 14 min., 1929

Reassemblage, Trinh T. Minh-ha, Senegal/Statele Unite, 40 min., 1982

Revolution Will Not Be Televised, The (a.k.a. Inside the Coup), Kim Bartley și Donnacha O'Brian, Irlanda/Olanda/Statele Unite, 74 min., 2002

Rivers of Sand, Robert Gardner (cu George Breidenbach și Hilary Harris), Film Study Center, Harvard University, SUA, 84 min., 1975

Roger and Me, Michael Moore, 87 min., 1989

Rome, Open City (Roma, città aperta), Roberto Rossellini, Italia, 100 min., 1945

Salesman, Albert și David Maysles, Maysles Films Inc., SUA, 91 min., 1968

Sans Soleil, Chris Marker, Franța, 100 min., 1982

SchoolScapes, David McDougall, CCR Media Works/ Fieldwork Films, Australia, 77 min., 2007

Sheep Rushes, Ilisa Barbash și Lucien Castaing-Taylor, SUA, (*Hell Roaring Creek*, 19 min.; *The High Trail*, 5 min.; *Fine and Coarse*, 9 min.), 2007

Shooting Freetown, Kieran Hanson, Granada Centre for Visual Anthropology, Marea Britanie, 29 min., 2011

Sicko, Michael Moore, 123 min., 2007

Song of Ceylon, Basil Wright, Ceylon, Marea Britanie, 40 min., 1934

Standard Operating Procedure, Errol Morris, 116 min., 2008

Stori Tumbuna: Ancestors' Tales, Paul Wolfram, Noua Zeelandă, 80 min., 2011

Super Size Me, Morgan Spurlock, 100 min., 2004

Surname Viet Given Name Nam, Trinh T. Minh-ha, 108 min., 1989

Sweetgrass, Ilisa Barbash și Lucien Castaing-Taylor, Film Study Center, Harvard University, SUA, 115 min., 2008

Tempus de Baristas, David McDougall, Istituto Superiore Regionale Etnografico/ Fieldwork Films/ BBC Television, Italia, Australia, Marea Britanie, 100 min., 1993

The 400 Blows (Les quatre cent coups), François Truffaut, Films du Carrosse / SEDIF, Franța, 94 min., 1959

Them And Me / The Sky In A Garden - Two Films By Stephane Breton, Facets Multi-Media, Inc., 125 min., 2001

Tourou et Bitti: Les Tambours d'avant, Jean Rouch, Niger, 12 min., 1971

Trance and Dance in Bali, Gregory Bateson and Margaret Mead, Character Formation in Different Culture series, Bali/Statele Unite, 20 min., bazat pe terenul din 1936-1938, lansat în 1952

Trip to the Moon, A (Voyage dans la lune), George Méliès, Franța, 14 min., 1902
Triumph of the Will (Triumph des Willens), Leni Riefenstahl, Germania, 107 min.,
 1935
Truman Show, The, Peter Weir, 103 min., 1998
Umberto D., Vittorio de Sica, Dear films, Italia, 89 min., 1952
Un Chien Andalou (An Andalusian Dog), Luis Buñuel și Salvador Dali, Franța, 16
 min., 1929
Vent d'est, Jean-Luc Godard, 92 min., 1970
Watering the Gardner (a.k.a. The Waterer Watered) (L'Arroseur arrosé), Louis
 Lumière, Franța, 1 min., 1895
We Want (U) to Know, Ella Pugliese și Nou Va, The Khmer Institute for Democracy,
 Geegor Matuschek – bildsturz.tv, Germania, 54 min., 2010
Wedding Camels, David and Judith McDougall, Turkana Conversations Trilogy,
 Kenya/Australia, 108 min., 1980
Wedding Camels, The, David and Judith McDougall, Rice University Media Center,
 Fieldwork Films, SUA/ Australia, 108 min., 1977
Wife among Wives, A, David and Judith McDougall, Rice University Media Center,
 Fieldwork Films, SUA/ Australia, 75 min., 1981
With Morning Hearts, David McDougall, Centre for Cross-Cultural Reaseach,
 Australian National University, Australia, 110 min., 2001.

Arhiva filmografică personală:

1. Broscatu povestitorul 2011
2. Muzicantul din Goettingen 2012
3. Privindu-se pe ei înșiși: Babaluda Luda 2011
4. Le-a intrat în sânge: Cerbul de la Cucuteni 2012
5. Călușerii din Târsa 2010
6. Pomu Mortului Ceanu Mare 2011
7. Pomu Mortului Mociu 2012

Arhiva este disponibilă pe suport electronic (DVD), fiind atașată acestei lucrări.